Foto: Alexandros Michailidis

Laatste opmerkingen over kiesrecht van Patrick van Schie en Marcel Wissenburg

door Patrick van Schie

Liberale Reflecties wil met de daarin opgenomen artikelen debat uitlokken, dus het doet mij deugd dat mijn artikel 'Voer geen kinderkiesrecht in' een reactie heeft opgeroepen. Nog wel van de hoofdredacteur van het blad. Overtuigd heeft zijn reactie mij bepaald niet. Ik zal kort aangeven waarom.

Marcel Wissenburg maakt een heel nummer van het feit dat de leeftijdsgrens voor het kiesrecht arbitrair is. Dat heb ik geen moment ontkend. In mijn artikel haalde ik juist GPV-Tweede Kamerlid Jongeling instemmend aan die dit in 1971 tijdens het parlementaire debat over de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd naar 18 jaar eveneens zei maar tevens stelde dat aan het stellen van een leeftijdsgrens niet valt te ontkomen; niemand wil tenslotte kiezers van nog maar één jaar oud. Of heeft zich met Wissenburg de eerste pleitbezorger van babykiesrecht aangediend?

Wissenburg schrijft: "Dat je met 21 pas financieel zelfstandig mag zijn impliceert niet dat je dus ook pas met 21 kiesrecht zou moeten krijgen – noch omgekeerd dat je met 16 financieel zelfstandig zou moeten worden". Blijkbaar wil hij voor financiele zelfstandigheid wel een leeftijdsgrens handhaven. Maar die is natuurlijk evenzeer

arbitrair; daarom echter *mijns inziens* niet overbodig. In de lijn van zijn eigen redenering zou Wissenburg echter *alle* leeftijdsgrenzen moeten willen schrappen: voor financiële zelfstandigheid, om te kunnen trouwen, voor aankoop van alcohol en tabak, voor het behalen van een rijbewijs, etc.

Volgens mij is het niet logisch om op een leeftijd waarop iemand niet geacht wordt verantwoordelijkheid voor keuzes in het *eigen* leven te nemen, wel op een verantwoorde manier keuzes in het *algemeen* belang te maken. Het eigen leven valt makkelijker te overzien dan dat van het land. En afgewogen keuzes maken in het algemeen belang is wel degelijk wat een kiezer wordt geacht te doen wanneer hij of zij een stem uitbrengt.

De reden dat andere vroegere grenzen voor het kiesrecht zijn geslecht – zoals het geslacht of de hoogte van de betaalde belastingen – was dat het geen deugdelijke onderscheidingsgronden bleken te zijn: ook vrouwen en burgers met minder geld waren in staat doordachte politieke keuzes te maken. Nu zijn sommige 16- en 17-jarigen dat ook, maar anders dan bij vrouwen en bij de categorie 'minvermogenden' (in de toenmalig terminologie), worden zij niet categorisch uitgesloten maar moeten zij slechts nog één of twee jaar wachten totdat ook zij naar de stembus kunnen gaan. Een leeftijdsgrens sluit geen enkele burger uit, maar kent het kiesrecht slechts in een bepaalde fase van iemands leven nog niet toe. Zoals ook de leeftijdsgrens voor de AOW, waar die ook wordt gelegd, geen enkele burger uitsluit van deze basispensioenvoorziening maar dit recht wel voorbehoudt aan een bepaalde fase in het leven.

Wissenburg stelt dat er maar één criterium voor toekenning van het kiesrecht kan zijn: de wil om te kiezen. Dit zou inderdaad betekenen dat indien een éénjarige gebiologeerd raakt door het grote vel papier (het stembiljet) waarop hij met een rood potlood kan kleuren, hem het kiesrecht zou moeten worden toegekend ook al heeft hij geen flauw idee wat hij aan het doen is. Dat zou van het kiesrecht een parodie maken. Onze democratie is echt veel te belangrijk om het kiesrecht te degraderen tot een speeltje.

door Marcel Wissenburg

Het is altijd bevredigender het oneens te zijn met de directeur van de TeldersStichting dan eens – het levert vruchtbaardere gedachtewisselingen op, en helpt je de gaten in je eigen verdediging te ontdekken.

Laat ik eerst wat misverstanden uit de weg ruimen. Wanneer ik schrijf "... noch (...) dat je met 16 financieel zelfstandig zou moeten worden" verdedig ik niet een (hogere) leeftijdsgrens voor financiële zelfstandigheid maar wijs ik enkel op een eenvoudig te maken logische fout: zelfs áls leeftijdsgrens x (zeg 16) voor (zeg) drankgebruik gerechtvaardigd zou zijn volgt daaruit niet dat x ook de grens voor andere praktijken (zeg financieel zelfbeheer) moet zijn. En dat ik zware problemen heb met leeftijd als criterium '*an sich*' voor competentie (hoe ook verder gedefinieerd) hoeft niet te bete-

kenen dat ik leeftijdscriteria altijd, eeuwig, overal zal afwijzen. Ik kan me omstandigheden voorstellen waaronder ik zo'n criterium voor het gebruik van alcohol, hasj of chocolade als 'niet onredelijk' zou moeten accepteren – wanneer het bijvoorbeeld redelijk blijkt, grenzen aan de consumptie van zulke verderfelijke waren te stellen, en er geen precieze meetlat voorhanden is.

Wat ik wel afwijs is een leeftijdscriterium voor die ene, van alle andere activiteiten van burgers (*les bourgeois*) radicaal verschillende bezigheid, het *staats*burgerschap (*être citoyen*)– en dat zelfs niet puur omdat leeftijd een arbitrair criterium is, maar omdat het verondersteld wordt de competentie 'doordenken' te meten. Het is met de eis van 'doordenken' (ofwel 'politiek correct denken') dat ik als liberaal een probleem heb. Met zo'n eis worden op voorhand politieke visies, visies op wat een goed of wijs of zinvol leven is, als onwenselijk afgewezen en uitgesloten – terwijl een hoeksteen van het liberalisme toch echt het adagium van Frederik de Grote is *das jeder nach seiner Façon selig werden soll* (dat ieder op zijn eigen manier zalig moet worden).

Dat leeftijd slechts in een tijdelijke uitsluiting van staatsburgerschap resulteert, is waar. Maar dat is het probleem niet. Het echte probleem is een klassieker in de politieke filosofie: Plato versus Aristoteles (vergelijkbaar met het antagonisme tussen Ajax-PSV, Beatles-Stones, Star Wars-Star Trek elders in de samenleving). Voor Plato was poli-

Foto: Alexandros Michailidis

tiek zo belangrijk dat het aan experts moest worden overgelaten, aan de superintelligente en daartoe doorgefokte filosoof-koningen; het ergste wat een beschaving kan overkomen is democratie, de regering van *oi polloi*, het gewone volk dat niet verder kijkt dan het onmiddellijke eigenbelang.

Aristoteles stelde, realistisch, dat een samenleving alleen stabiel kan zijn als de altijd aanwezige tegenstelling tussen *haves en have-nots*, alias oligarchie en democratie, wordt herkend en in balans gehouden. Onze parlementaire, constitutionele democratie is een variant op dit model (dat de Romeinen *res publica* noemden): de Grondwet enerzijds, met haar grondrechten en machtenscheiding, en de zonder last opererende volksvertegenwoordiger anderzijds, fungeren als rem op de waan van de dag en op de bevliegingen van de *demos*.

Waar Thierry Baudet en zijn kompanen dwalen in de richting van ongebreidelde volkswil, dwaalt Van Schie in de richting van autoritarisme, door te pogen bij voorbaat 'ondoordachte' politieke ideeën en idealen uit te sluiten – tijdelijk, kennelijk in de hoop dat 'het' wel over zal gaan. Dat getuigt niet van vertrouwen in het corrigerend vermogen van onze politieke instituties.

Een laatste misverstand: dat ik pleit voor het vervangen van het *principe* van uitsluiting op basis van leeftijd door een *principe* van insluiting op basis van de wil tot kiezen, de wil deel uit te maken van de politieke gemeenschap, betekent niet dat dat *praktisch* per se babykiesrecht moet worden. *The devil's always in the detail* – wie, zoals Van Schie, wil vasthouden aan een competentiecriterium, vindt vast wel weer een manier om in de uitvoeringspraktijk een 'echte wil' van een 'valse wil' te onderscheiden.

dr. P.G.C. van Schie is directeur van de TeldersStichting.

prof.dr. M.L.J. Wissenburg is hoofdredacteur van Liberale Reflecties *en hoogleraar Politieke Theorie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen.*